

Ugovor o zakupu broda

Kustura, Josip

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Maritime Studies / Sveučilište u Splitu, Pomorski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:164:170082>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-25**

Repository / Repozitorij:

[Repository - Faculty of Maritime Studies - Split -
Repository - Faculty of Maritime Studies Split for
permanent storage and preservation of digital
resources of the institution](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

SVEUČILIŠTE U SPLITU
POMORSKI FAKULTET

JOSIP KUSTURA

UGOVOR O ZAKUPU BRODA

DIPLOMSKI RAD

SPLIT, 2017.

Split, 13. ožujka 2017.

Zavod/studij: Zavod za nautiku

Predmet: Transportno pravo

D I P L O M S K I Z A D A T A K

Student: Josip Kustura

Matični broj: 0171259429

Zavod/studij: Pomorska nautika

ZADATAK: Koristeći dostupnu literaturu na sveobuhvatan način iznijeti problematiku pravnog reguliranja ugovora o zakupu broda s posebnim naglaskom na sličnosti i razlike sa pojedinim ugovorima o pomorskom plovidbenom poslu.

OPIS ZADATKA: Proučavanje i analiza ugovora o zakupu broda kroz *Pomorski zakonik* te druge izvore prava.

CILJ: Iznijeti ocjenu pravnog uređenja materije zakupa broda na nacionalnoj razini.

ZADATAK URUČEN STUDENTU: 13. OŽUJKA 2017.

POTPIS STUDENTA/CE: _____

MENTOR: Doc. dr. sc. Nikola Mandić

SVEUČILIŠTE U SPLITU
POMORSKI FAKULTET

STUDIJ: POMORSKA NAUTIKA

UGOVOR O ZAKUPU BRODA

DIPLOMSKI RAD

MENTOR:

STUDENT:

Doc. dr. sc. Nikola Mandić

Josip Kustura (MB: 0171259429)

SPLIT, 2017.

SAŽETAK

Ugovorom o zakupu broda zakupodavatelj daje zakupoprimatelju brod na uporabu, uz plaćanje zakupnine, radi obavljanja plovidbene djelatnosti. Pod uporabom broda razumijeva se pravo na gospodarsko iskorištavanje broda. Zakupoprimatelj posluje s brodom za svoj račun, kao da je vlasnik broda. *Pomorskim zakonikom* propisano je kako ugovor o zakupu broda mora biti sklopljen u pisanom obliku, u suprotnom ne proizvodi pravni učinak. U svrhu ispunjenja ugovora obje ugovorne strane – zakupodavatelj i zakupoprimatelj imaju niz prava i obveza te posljedično i odgovornosti. U radu se na sustavan način analizira i prikazuje pravno uređenje zakupa broda u hrvatskom pravnom sustavu.

Ključne riječi: *Pomorski zakonik, ugovor o zakupu broda, prava, obveze i odgovornost stranaka, brodarski ugovor.*

ABSTRACT

By the bareboat charter contract, the lessor gives the lessee a vessel for use, with the payment of hire, for the purpose of carrying out the navigation activity. The use of vessel is understood as the right for economic exploitation of the vessel. Lessee is operating with the ship for its own account, as if he is the owner of the vessel. *Maritime Code* stipulates that the bareboat charter contract shall be concluded in written form, otherwise it produces no legal effect. In order to fulfill the contract, both parties - the lessor and the lessee have a range of number of rights and obligations and resultant responsibilities. This paper analyzes and presents in a systematic manner the legal arrangement of the ship's lease in the Croatian legal system.

Key words: *Maritime Code, bareboat charter contract, rights, obligations and liability of parties, charterparty.*

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. POJAM I SKLAPANJE UGOVORA	3
2.1. PONUDA.....	3
2.2. PRIHVAT PONUDE	4
2.3. TRENUTAK SKLAPANJA UGOVORA.....	5
3. SISTEMATIZACIJA UGOVORA O ISKORIŠTAVANJU POMORSKIH BRODOVA	8
4. UGOVORI O POMORSKOM PLOVIDBENOM POSLU.....	9
4.1. UGOVORI O PRIJEVOZU STVARI MOREM.....	9
4.1.1. Brodarski ugovori	10
4.1.2. Ugovori o prijevozu pojedinih stvari	11
4.2. UGOVOR O PRIJEVOZU PUTNIKA I PRTLJAGE MOREM.....	12
4.3. UGOVORI O TEGLJENJU	12
4.4. UGOVORI O DRUGIM POMORSKIM PLOVIDBENIM POSLOVIMA	13
5. UGOVOR O ZAKUPU BRODA.....	15
5.1. POJAM UGOVORA	15
5.2. STRANKE UGOVORA.....	16
5.3. BITNI ELEMENTI UGOVORA.....	16
5.3.1. Brod	16
5.3.2. Uporaba broda u svrhu obavljanja plovidbene djelatnosti	17
5.3.3. Zakupnina	17
5.3.4. Trajanje ugovora	17
5.4. OBLIK UGOVORA	18
5.5. UPIS ZAKUPA U UPISNIK BRODOVA.....	19
5.6. PRAVA, OBVEZE I ODGOVORNOST ZAKUPODAVATELJA.....	19
5.6.1. Predaja broda zakupoprimatelju	20
5.6.2. Troškovi popravka broda koje snosi zakupodavatelj.....	22
5.6.3. Odgovornost zakupodavatelja za pravne nedostatke ispunjenja ugovora.....	23
5.6.4. Odgovornost zakupodavatelja za nemogućnost iskorištavanja broda..	24
5.7. PRAVA, OBVEZE I ODGOVORNOST ZAKUPOPRIMATELJA	25

5.7.1. Preuzimanje broda.....	25
5.7.2. Uporaba broda	26
5.7.3. Troškovi broda koje snosi zakupoprimatelj	27
5.7.4. Plaćanje zakupnine.....	27
5.7.5. Vraćanje broda.....	28
5.7.6. Odgovornost zakupoprimatelja za pravne nedostatke broda	28
5.7.7. Odgovornost zakupoprimatelja za gubitak broda	28
5.8. ODGOVORNOST STRANAKA ZA IZVANUGOVORNE OBVEZE NASTALE ZA VRIJEME TRAJANJA UGOVORA	29
5.9. POLOŽAJ POSADE BRODA	30
5.10. SPAŠAVANJE ZAKUPLJENIM BRODOM	31
5.11. PRESTANAK UGOVORA	31
5.12. PODZAKUP BRODA.....	33
5.13. ZASTARA TRAŽBINE	34
5.14. MJERODAVNO PRAVO	34
6. SLIČNOSTI I RAZLIKE IZMEĐU UGOVORA O ZAKUPU BRODA I BRODARSKOG UGOVORA NA VRIJEME ZA CIJELI BROD	36
7. ZAKLJUČAK	37
LITERATURA	40

1. UVOD

Ugovor o zakupu broda jedan je od imenovanih ugovora *Pomorskog zakonika* koji spada pod ugovore o iskorištavanju pomorskih brodova. *Pomorski zakonik* u dijelu sedmom koji obrađuje materiju ugovora, u glavi II. pod točkom 3. obrađuje zakup broda. U tom dijelu su sadržane detaljne odredbe o ugovoru o zakupu broda, a na odgovarajući način mogu se primijeniti i odredbe građanskog prava koje uređuju zakup općenito. Specifičnost pravnog odnosa zakupa broda, nasuprot pravnih odnosa koji nastaju kod sličnih ugovora o pomorskim plovidbenim poslovima, je što sklapanjem ugovora o zakupu funkcija brodarka prelazi sa zakupodavatelja (vlasnika broda) na zakupoprimalca. To je ujedno i njegova temeljna karakteristika.

Predmet ovog diplomskog rada očituje se u nastojanju da se na sustavan način iznese problematika pravnog reguliranja ugovora o zakupu broda s posebnim naglaskom na sličnosti i razlike sa pojedinim ugovorima o pomorskom plovidbenom poslu. Svrha istraživanja sastoji se od proučavanja i analize ugovora o zakupu broda kroz *Pomorski zakonik* te druge izvore prava. Cilj istraživanja je iznijeti ocjenu pravnog uređenja ove materije na nacionalnoj razini.

Rad je, pored uvoda i zaključka, podijeljen u pet dijelova. U prvom dijelu koji nosi naslov *Pojam i sklapanje ugovora* obrađuju se opće odredbe građanskog prava primjenjive kod sklapanja ugovora. U drugom dijelu koji nosi naslov *Sistematizacija ugovora o iskorištavanju pomorskih brodova*, obrađuju se ugovori o iskorištavanju pomorskih brodova koji se, sukladno *Pomorskom zakoniku*, dijele u dvije skupine – ugovore o pomorskom plovidbenom poslu te ugovor o zakupu broda. U trećem dijelu koji nosi naslov *Ugovori o pomorskom plovidbenom poslu* kao posebno imenovani ugovori o pomorskom plovidbenom poslu obrađuju se karakteristike ugovora o prijevozu stvari (brodarskih ugovora i ugovora o prijevozu pojedinih stvari), ugovora o prijevozu putnika i prtljage morem, ugovora o tegljenju te ugovora o drugim pomorskim plovidbenim poslovima. U četvrtom dijelu koji nosi naslov *Ugovor o zakupu broda* detaljno se analizira navedeni ugovor. Posebno se obrađuju pojam ugovora, stranke ugovora, bitni elementi ugovora, oblik ugovora, upis zakupa u upisnik brodova, prava, obveze i odgovornost zakupodavatelja, prava, obveze i odgovornost zakupoprimalca, odgovornost stranaka za

izvanugovorne obveze nastale za vrijeme trajanja ugovora, položaj posade broda, spašavanje zakupljenim brodom, prestanak ugovora, podzakup broda, zastara tražbine te mjerodavno pravo. U petom dijelu koji nosi naslov *Sličnosti i razlike između ugovora o zakupu broda i brodarskog ugovora na vrijeme za cijeli brod* daje se usporedba ova dva, naizgled slična, a suštinski vrlo različita ugovora. Na kraju rada je zaključak, u kojem se na cjelovit način prikazuju teorijske spoznaje i zaključci do kojih se došlo za vrijeme pisanja rada.

2. POJAM I SKLAPANJE UGOVORA

Ugovor je dvostrani pravni posao, što znači da nastaje očitovanjem volje najmanje dviju stranaka. Šira definicija određuje ugovor kao dvostrani pravni posao koji nastaje suglasnim očitovanjem volje najmanje dviju stranaka za koje pravne norme vežu pravne posljedice nastanka, promjene ili prestanka određenog pravnog odnosa. Ugovor je temelj niza pravnih odnosa. Zato se ugovori javljaju na raznim pravnim područjima. Na području obveznog prava u fokusu su obveznopravni ugovori (obligacijski ugovori). Obvezni ugovori su dvostrani pravni poslovi koji imaju za cilj zasnivanje obveznopravnog odnosa (odnosa povodom činidaba). Ako se ima na umu da ugovor nastaje očitovanjem volje dviju stranaka, tada je samo po sebi razumljivo da se ta dva očitovanja volje moraju na neki način sastati, spojiti, jer samo onda kad se sjedine, stvaraju cjelinu koja se zove ugovor. Stranka koja hoće sklopiti ugovor mora svoju volju na neki način uputiti onoj stranci s kojom hoće sklopiti ugovor. Izjava ili očitovanje volje one stranke koja nudi sklapanje ugovora zove se ponuda. [13]

2.1. PONUDA

Ponuda je akt kojim bilo koja od budućih ugovornih stranaka inicira nastanak ugovora. No, može se reći da je ponuda u stvari prijedlog ugovora učinjen određenoj osobi koji sadrži sve bitne elemente ugovora tako da bi se njegovim prihvatom mogao sklopiti ugovor. Ponuda se, u pravilu, upućuje određenoj osobi, ali se može staviti i neodređenom broju osoba, tzv. opća ponuda. Osim da je upućena neodređenom broju osoba opća ponuda mora sadržavati bitne elemente ugovora čijem sklapanju je namijenjena, osim ako drugačije ne proizlazi iz okolnosti slučaja ili običaja.

U sadržajnom pogledu ponuda mora sadržavati najmanje bitne elemente budućeg ugovora. Ugovaratelji mogu nakon te suglasnosti ostaviti neke sporedne točke za kasnije, a da to ne utječe na činjenicu da je ugovor sklopljen. Ako o tim točkama ne bi postigli suglasnost, utvrdit će ih sud na temelju vođenih pregovora,

shodno postojećoj poslovnoj praksi između ugovaratelja i običaja. U ponudi mora biti jasno izražena namjera da se sklopi ugovor. [5]

Ponuda je, u pravilu, neformalni akt. Ali ponuda ugovora za čije sklapanje zakon zahtijeva poseban oblik, mora, također, biti učinjena u tom obliku. Pisana ponuda mora biti potpisana od ovlaštene osobe. *Zakon o obveznim odnosima* zahtijeva od ponuditelja da ponudu danu telefonom ili brzojavom potvrdi preporučenim pismom najkasnije sljedećeg radnog dana. Istina, propuštanje te obveze ne utječe na valjanost ugovora sklopljenog telefonom ili slanjem brzojava, ali ima za posljedicu odgovornost za time prouzročenu štetu ponuđeniku. Ponuditelj je vezan svojom ponudom osim ako je svoju obvezu da održi ponudu isključio ili se isključenje može utvrditi iz okolnosti posla. Ponuda koja započinje svoj pravni život kao jednostrani akt pretvara se u jednostrani pravni posao onog trenutka kad stigne ponuđeniku. Naime, od tog trenutka ponuda se više ne može jednostrano opozvati. To istodobno znači da opoziv ponude vrijedi samo onda kad je stigao ponuđeniku prije ponude ili bar istodobno s ponudom. Treba imati na umu da onog trenutka kada je ponuda stigla ponuđeniku još nije nastao ugovor. [8]

Ponuditelj je vezan ponudom do isteka roka koji je u ponudi naznačio. Ako ponuditelj nije odredio rok, a ponuda je poslana odsutnoj osobi, vezan je ponudom onoliko vremena koliko je potrebno da ponuda stigne ponuđeniku, da je on razmotri, o njoj odluči i da odgovor o prihvaćanju stigne ponuditelju. U praksi je taj rok obično osam dana. Ako jedna stranka umre ili izgubi poslovnu sposobnost prije prihvaćanja ponude, ponuda, prema *Zakonu o obveznim odnosima*, ne gubi učinak, osim ako suprotno proizlazi iz namjere stranaka, običaja ili pravne naravi posla. [14] Prema tome, ako se ne radi o poslu s elementima strogo osobne naravi niti postoji koja druga od navedenih iznimaka, na mjesto ponuditelja i ponuđenika stupit će njihovi nasljednici odnosno zakonski zastupnici.

2.2. PRIHVAT PONUDE

Prihvat ponude pozitivno je očitovanje volje one stranke kojoj je poslana ponuda. Stoga prihvat, kao i ponudu, mora dati sama stranka osobno ili njezin zakonski ili ugovorni zastupnik. Budući da prihvatom ponude nastaje ugovor

(dakako, treba paziti u kojem je trenutku zapravo ponuda prihvaćena), prihvrat mora sadržajno odgovarati ponudi. Stoga npr. izjava ponuđenika da ponudu prihvaća uz stanovite izmjene nije prihvrat, nego odbijanje ponude. Sama pak izjava ponuđenika smatra se u tom slučaju novom ponudom. Sada ponuđenik postaje novi ponuditelj, a dosadašnji ponuditelj postaje ponuđenik. [5]

Što se tiče oblika prihvata vrijedi sve ono što je rečeno za oblik ponude, s tim da se prihvrat može dati i konkludentnom radnjom, dok se ponuda u tom obliku nikad ne može dati. Međutim, šutnja ponuđenika u načelu ne znači prihvaćanje ponude. Bez pravnog je učinka odredba u ponudi da će se šutnja ponuđenoga ili neko drugo njegovo propuštanje smatrati kao prihvaćanje. Iznimno će i šutnja ponuđenika značiti prihvrat ako ponuđenik stoji u stalnoj poslovnoj vezi s ponuditeljem glede određene robe, a ponudu nije odmah ili u ostavljenom roku odbio. Isto vrijedi ako osoba koja se ponudila drugome izvršavati njegove naloge za obavljanje određenih poslova ili je obavljanje takvih naloga njezina poslovna djelatnost (otpremnik, odvjetnik, posrednik), a u stalnoj je poslovnoj vezi s ponuditeljem, dobiveni nalog odmah ne odbije. U oba navedena slučaja, kad ponuda odnosno nalog nije odbijen, smatra se da je ugovor sklopljen u onom trenutku kad je ponuda odnosno nalog stigao ponuđeniku.

No, i za prihvrat, dakako, vrijedi iznimka glede slobode izbora oblika. Naime, i prihvrat treba dati u određenom obliku ako je takav oblik propisan, ili u ponudi određen. Kao i ponudu danu telefonom ili brzojavom, izjavu o prihvatu danu na taj način treba potvrditi preporučenim pismom. Na opoziv se prihvata analogno primjenjuju pravila koja vrijede za ponudu. Prema tome, prihvrat se može povući samo ako ponuditelj primi izjavu o povlačenju prije izjave o prihvatu ili istodobno s njom.

2.3. TRENUTAK SKLAPANJA UGOVORA

Polazeći sa stajališta da su ponuda i prihvrat dva sastavna konstitutivna elementa ugovora, postavlja se pitanje u kojem je trenutku ugovor sklopljen. U pravilu, ugovor je sklopljen u trenutku prihvata ponude. [5] Međutim, pitanje koji je to trenutak, ovisi o tome radi li se o sklapanju ugovora među nazočnima, ili se radi

o tzv. distancijskom spajanju ponude i prihvata, tj. o sklapanju ugovora među odsutnima.

Pri sklapanju ugovora među nazočnima smatra se kako su stranke nazočne onda kada neposredno pregovaraju. To znači da se na izjavu odmah neposredno može dati protuizjava. Smatra se da su stranke nazočne i onda kad ugovor sklapaju telefonski ili neposrednom radiovezom, ako se same stranke ili njihovi zastupnici osobno nalaze kraj uređaja. Ponuda učinjena elektroničkim putem također se smatra ponudom nazočnoj osobi, ako postoji faktička mogućnost izravnog pregovaranja. Kod sklapanja ugovora među nazočnima postavljaju se dva pitanja. Prvo je pitanje dokle je ponuditelj vezan na ponudu. Ako je ponuditelj sam stavio rok ili iz okolnosti proizlazi da ponuđeniku pripada stanoviti rok za razmišljanje, tada je za ponudu vezan do isteka tog roka. U protivnom, mora se ponuđenik odmah, bez odgađanja, izjasniti prihvaća li ponudu. Ako se odmah ne izjasni, ponuditelj više nije vezan na ponudu odnosno ponuda se smatra odbijenom. Drugo je pitanje kad je nastao, kad je sklopljen ugovor među nazočnima. Ugovor među nazočnima sklopljen je odmah čim su pregovori pozitivno okončani, što znači čim su se stranke sporazumjele o bitnim elementima ugovora. Govoreći još konkretnije, ugovor među nazočnima sklopljen je u trenutku kad ponuđeni prihvati ponudu, ako je prihvata učinjen na vrijeme, tj. neposredno nakon isteka roka ili, ako roka nije bilo, odmah. [13]

Kod sklapanja ugovora među odsutnima važno je utvrditi kada se smatra da su stranke odsutne. Logično bi na prvi pogled bilo reći da su ugovorne stranke odsutne ako se nalaze u geografski različitim mjestima kad sklapaju ugovor. Međutim, to danas nije točno, jer smo vidjeli da sklapanje ugovora telefonski ili neposredno radiovezom, može biti sklapanje među nazočnima. Prema tome, prema današnjem shvaćanju stranke su odsutne ako ugovor sklapaju, zapravo pregovaraju, tj. daju ponudu i odgovor na ponudu prepiskom. To znači da nije važno nalaze li se ugovorne stranke u istom ili različitim geografskim mjestima. Ugovorne stranke su odsutne i onda kad ugovor sklapaju preko glasnika, jer glasnik nije zastupnik. Odsutne su, također, kad ugovor sklapaju brzojavom i u nekim slučajevima elektroničkim putem, npr. elektroničkom poštom. Budući da su u takvom slučaju ponuda i prihvata međusobno udaljeni pa tu udaljenost treba savladati prije spajanja, uobičajeno je da se umjesto o sklapanju ugovora među

odsutnima govori o distancijskom spajanju ponude i prihvata. [8] Središnje pitanje kod sklapanja ugovora među odsutnima je pitanje u kojem je trenutku ugovor sklopljen. Teoretski tu postoji niz mogućih rješenja, a naše obvezno pravo, kao i niz drugih suvremenih prava, prihvaća teoriju primitka. Prema tome, ugovor među odsutnima sklopljen je u trenutku kad ponuditelj primi izjavu ponuđenika da prihvaća ponudu. Ponuda se smatra prihvaćenom i ugovor sklopljenim i kad ponuđenik pošalje stvar ili plati cijenu te kad učini neku drugu radnju koja se na temelju ponude, poslovne prakse razvijene između zainteresiranih stranaka ili običaja može smatrati izjavom o prihvaćanju. Kod sklapanja ugovora među odsutnima može doći do opoziva izjave o prihvatu. Kao što je i ranije navedeno prihvrat je opozvan samo ako izjava o opozivu stigne prije prihvata. Ako opoziv i prihvrat stignu istodobno, vrijedi opoziv. Ako prihvrat ne stigne ponuditelju u zakonskom ili od ponuditelja ostavljenom roku, ponuditelj prestaje biti vezan svojom ponudom. Zakašnjeli prihvrat može imati samo karakter nove ponude. [5]

3. SISTEMATIZACIJA UGOVORA O ISKORIŠTAVANJU POMORSKIH BRODOVA

Prema *Pomorskom zakoniku* ugovori o iskorištavanju pomorskih brodova dijeli se na:

- ugovore o pomorskom plovidbenom poslu,
- ugovor o zakupu broda.

Ugovori o pomorskom plovidbenom poslu i ugovor o zakupu broda međusobno se razlikuju prema svojoj pravnoj prirodi – prvi su po svojoj pravnoj prirodi ugovori o djelu, a drugi su ugovori o upotrebi stvari.

Nadalje, u ugovorima o pomorskom plovidbenom poslu predmet pravnog odnosa je činidba prijevoza stvari, putnika i njihove prtljage ili neka druga činidba koja se obavlja iskorištavanjem broda, što je obveza brodara, dok se s druge strane javlja obveza korisnika pomorske plovidbe za isplatu naknade za izvršenu uslugu. Ugovorom o zakupu broda vlasnik broda u svojstvu zakupodavatelja obvezuje se dati zakupoprimcu određeni brod radi obavljanja plovidbene djelatnosti, uz plaćanje zakupnine. Svrha ovog ugovora je uporaba broda.

4. UGOVORI O POMORSKOM PLOVIDBENOM POSLU

Pomorski zakonik ugovore o pomorskom plovidbenom poslu dijeli na više različitih ugovora, s obzirom na to što je činidba na koju se brodar obvezao, i to na:

- ugovore o prijevozu stvari morem,
- ugovor o prijevozu putnika i prtljage morem,
- ugovor o tegljenju odnosno potiskivanju,
- ugovori koji se odnose na druge pomorske plovidbene poslove.

4.1. UGOVORI O PRIJEVOZU STVARI MOREM

Ugovorom o prijevozu stvari morem prijevoznik se obvezuje da će prevesti stvari brodom, a naručitelj prijevoza da će platiti vozarinu. Iz te definicije proizlaze sljedeći bitni elementi:

- prijevoz stvari – tim pojmom obuhvaćen je svaki pokretni predmet koji se prevozi na temelju ugovora o prijevozu,
- obveza je brodara da stvari preveze – pod tim pojmom podrazumijeva se obveza brodara primiti stvar na prijevoz u luci ukrcaja i predati primatelju u luci iskrcaja,
- stvari se moraju prevesti brodom,
- naručitelj je obvezan platiti vozarinu – s obzirom da je riječ o trgovačkopравnim poslovima ove ugovore bitno karakterizira naplativost.

Ugovori o prijevozu stvari morem dijele se na:

- brodarske ugovore,
- ugovore o prijevozu pojedinih stvari (pomorsko-prijevoznički ugovori).

Kod brodarskih je ugovora brod ili brodski prostor bitan element ugovora. Kod ugovora o prijevozu pojedinih stvari bitan je element ugovora stvar koju treba prevesti – objekt prijevoza dok brod nije bitan element ugovora. Brodarski se ugovori sklapaju na obrascima čarter partija, a kod ugovora o prijevozu pojedinih stvari redovito se izdaje teretnica ili neka druga prijevozna isprava. [6]

U ugovoru o prijevozu stvari morem kao ugovorne stranke javljaju se prijevoznik i naručitelj. Prijevoznik ugovorom preuzima obvezu plovidbe radi prijevoza stvari. Naručitelj je ugovorna strana koja od prijevoznika naručuje prijevoz stvari. U prijevoznom ugovornom odnosu osim prijevoznika i naručitelja javljaju se još i krcatelj i primatelj, s posebnim i specifičnim pravima i obvezama. Te osobe zajedno s naručiteljem mogu se označiti kao korisnici prijevoza.

4.1.1. Brodarski ugovori

Brodarskim ugovorima brodar se obvezuje prevesti stvari i da će za taj prijevoz staviti na raspolaganje određeni brod ili brodski prostor. Prijevoz se mora obaviti ugovorenim brodom, a brod se individualizira imenom ili ugovaranjem njegovih svojstava. Kod brodarskih ugovora vrijedi načelo da nije dopuštena zamjena ugovorenog broda drugim, a takvu mogućnost stranke mogu predvidjeti uključivanjem u ugovor *supstitucijske klauzule*. Uobičajeno je da se takva mogućnost uvjetuje time da zamjenski brod bude istih ili sličnih dimenzija, kapaciteta, tehničkih svojstava ili klase. [6]

Brodarski ugovori mogu se podijeliti prema dva kriterija – brodskom prostoru i trajanju ugovora. Prema brodskom prostoru, ti ugovori mogu biti ugovori za prijevoz cijelim brodom, razmjernim dijelom broda i određenim brodskim prostorom, dok prema trajanju brodarski ugovori mogu biti ugovori na vrijeme (engl. *time charter*) i ugovori za putovanje (engl. *voyage charter*).

Brodarski ugovor na vrijeme ugovor je o prijevozu stvari morem kojim se brodar obvezuje da će u ugovorenom vremenu i ugovorenim brodom obavljati za naručitelja prijevoze, a naručitelj se obvezuje da će za to vrijeme plaćati ugovorenu vozarinu. Brodarski ugovori na vrijeme zaključuju se za cijeli brod. [2] Za vrijeme trajanja ugovora naručitelj je ovlašten samostalno u komercijalnom smislu raspolagati brodom, a zapovjednik broda dužan je provoditi naloge naručitelja u granicama ugovora i prema namjeni broda. Ukoliko se cijeli ugovoreni prostor u potpunosti ne iskoristi, brodar ne može raspolagati tim prostorom bez pristanka naručitelja. Troškove pogona snosi naručitelj te je dužan, osim platiti vozarinu, na svoj trošak opskrbljivati brod pogonskim gorivom, mazivom i vodom

potrebno za pogonske strojeve broda i druge strojne uređaje. Pored toga, dužan je plaćati lučke pristojbe i plovidbene naknade. Zapovjednika i posadu određuje brodar i snosi njihove plaće i troškove uzdržavanja. [6] Kod brodarskog ugovora na vrijeme naručitelj snosi rizik zakašnjenja, a ne brodar. Naručitelj je ovlašten sklapati ugovore o prijevozu stvari s trećim osobama (potprijevne ugovore), osim ako ugovorom o prijevozu to nije zabranjeno. Sklapanjem tih ugovora naručitelj ne postaje brodar. Izvorni brodar (vlasnik broda ili zakupoprimatelj) i dalje zadržava tu funkciju.

Brodarskim ugovorom za putovanje brodar se obvezuje da će prevesti stvari u jednom ili više unaprijed određenih putovanja. Isprava ugovora se naziva *Voyage Charterparty*. Ugovor prestaje kada se obavi ugovoreno putovanje. [6] Moguće je ugovorom predvidjeti da će brodar obaviti više unaprijed određenih putovanja, koji se tada obavljaju temeljem jednog ugovora. U tom slučaju, ugovor prestaje kada se obavi zadnje ugovoreno putovanje. Troškovi zakašnjenja u izvođenju putovanja padaju na teret brodara, a ne kao kod brodarskog ugovora na vrijeme na naručitelja.

4.1.2. Ugovori o prijevozu pojedinih stvari

Ugovori o prijevozu pojedinih stvari (pomorsko-prijevoznički ugovori) najčešće se sklapaju za prijevoz pojedinih stvari ili manjih količina tereta i to redovito za određeno putovanje. Ovim ugovorom brodar se obvezuje da će stvari prevesti brodom na određenoj relaciji i na odredištu predati osobi ovlaštenoj za preuzimanje. Predmet ugovora je obveza prijevoza stvari, dok brod nije bitan element ugovora. Ovi ugovori uobičajeni su za linijsku plovidbu. Uz ugovor se obično izdaje zaključnica (engl. *booking note*) kao isprava o ugovoru o prijevozu. Kao prijevozna isprava izdaje se teretnica (engl. *bill of lading*) ili pomorski teretni list (engl. *sea waybill*). [2]

4.2. UGOVOR O PRIJEVOZU PUTNIKA I PRTLJAGE MOREM

Ugovorom o prijevozu putnika prijevoznik se obvezuje putnika prevesti brodom, a putnik platiti prevozninu. Bitni elementi ugovora su:

- prijevoznik – osoba koja sklapa ugovor o prijevozu ili u čije se ime sklapa ugovor o prijevozu, a prijevoz obavlja sam ili ga obavlja preko tzv. stvarnog prijevoznika (osoba različita od prijevoznika koja stvarno obavlja prijevoz u cijelosti ili dijelom, a ona može biti vlasnik broda, naručitelj (iz ugovora na vrijeme) ili osoba koja inače iskorištava brod);
- putnik – osoba koja se prevozi brodom na temelju ugovora o prijevozu ili koja prati vozilo ili žive životinje što se prevoze na temelju ugovora o prijevozu stvari;
- prtljaga – svaka stvar, uključujući i vozilo koje se prevozi na temelju ugovora o prijevozu, osim stvari i vozila koje se prevoze na temelju čarter partije ili teretnice, prtljažnice ili druge prijevozne isprave ili ugovora koji se u prvom redu odnosi na prijevoz stvari, te živih životinja; uži pojam od prtljage je ručna prtljaga, koja se smatra onom prtljagom koju putnik ima u svojoj kabini ili koju on nadzire ili čuva, uključujući i prtljagu u vozilu ili na vozilu;
- prijevozni put – individualizira se navođenjem početne i završne točke putovanja;
- brod – prijevozno sredstvo kojim će se obaviti prijevoz;
- prevoznina – cijena ili svota koju je naručitelj kao stranka ugovora o prijevozu obavezan platiti brodaru za prijevoz putnika.

Dokaz o postojanju i sadržaju ugovora je putna karta čije je izdavanje uobičajeno iako oblik ugovora nije propisan. Brodar je dužan putniku na njegov zahtjev izdati putnu kartu.

4.3. UGOVORI O TEGLJENJU

Ugovorom o tegljenju obvezuje se brodar tegljača svojim brodom tegliti ili potiskivati drugi brod ili objekt do određenog mjesta, ili za određeno vrijeme, ili za

izvođenje određenog zadatka, a brodar tegljenog odnosno potiskivanog broda obvezuje se platiti tegljarinu. [6] Bitni elementi ugovora o tegljenju su:

- objekt tegljenja – osim broda, to može biti i svaki drugi plovni ili pomorski objekt;
- obveza koju brodar tegljača preuzima – može biti riječ o operaciji tegljenja ili potiskivanja;
- trajanje ugovora – ugovor o tegljenju može biti sklopljen za određeno vrijeme, na putovanje ili za izvođenje određenog zadatka.

Za prosuđivanje pravnih odnosa među strankama važno je vrijeme početka i završetka tegljenja. *Pomorski zakonik* propisuje kako tegljenje počinje kad se tegljač po nalogu zapovjednika tegljenog broda stavi u položaj da može obavljati tegljenje, ili kad tegljač po naredbi zapovjednika tegljenog broda primi ili preda uže za tegljenje, ili kad počne potiskivanje tegljenog broda ili obavljanje bilo kojega drugog manevra potrebnog za tegljenje – ovisno o tome što je ranije nastupilo. Iz toga proizlazi kako *Pomorski zakonik* predviđa nekoliko alternativa kao početak tegljenja od kojih svaka ima zajedničko obilježje – početak konkretne fizičke veze između tegljača i tegljenog broda. Sve ono što je navedeno za početak tegljenja može se na odgovarajući način primijeniti i za njegov završetak.

Smatra se, ako nije drugačije ugovoreno, da tegljenjem upravlja zapovjednik tegljenog broda. To vrlo staro pomorsko pravilo danas je redovito sadržano u tipskim obrascima ugovora o tegljenju. Ono se temelji na pretpostavci da je tegljač u službi tegljenog broda. Ugovoriti se može i drugačije. [13]

4.4. UGOVORI O DRUGIM POMORSKIM PLOVIDBENIM POSLOVIMA

Pomorskim zakonikom regulirani su i plovidbeni poslovi koji nisu tim zakonom normirani kao posebni pravni poslovi. Tu kategoriju *Pomorski zakonik* naziva drugi plovidbeni poslovi i izričito navodi kako u te poslove ne spadaju ugovori o prijevozu stvari, ugovor o prijevozu putnika i prtljage te ugovor o tegljenju. Brodovima se, osim što se prevoze stvari i osobe, obavljaju i brojne druge djelatnosti na moru, kao što su ribarska djelatnost, istraživanje i eksploatacija podmorja, pomorski građevinski radovi, turistička i ugostiteljska

djelatnost, istraživačka djelatnost, uporaba brodova kao skladišta i dr. [6] Ugovori o drugim pomorskim plovidbenim poslovima su ugovori koje sklapaju naručitelj posla i poduzetnik broda, kojim se poduzetnik obvezuje da će brodom obaviti kakav posao, a naručitelj posla da će platiti naknadu. Taj se ugovor može sklopiti i na određeno vrijeme, tj. da će poduzetnik u ugovorenom razdoblju obavljati ugovoreni posao.

5. UGOVOR O ZAKUPU BRODA

Glavni zakonski pravni izvor ugovora o zakupu broda u našem pravnom sustavu je *Pomorski zakonik*. Međutim, *Pomorski zakonik* nije jedini pravni izvor koji se primjenjuje na ugovor o zakupu broda. Naime, na pravna pitanja za koja ne postoji posebna odredba unutar *Pomorskog zakonika*, primijenit će se odredbe o zakupu sadržane u *Zakonu o obveznim odnosima*.

S obzirom na to da su odredbe *Pomorskog zakonika* o zakupu broda pretežito dispozitivne pravne prirode, strankama se ostavlja sloboda pri ugovaranju sadržaja ugovornog odnosa. Zbog toga ugovor ima važno mjesto u reguliranju odnosa između stranaka te prednost pred dispozitivnim normama zakona. [9]

5.1. POJAM UGOVORA

Ugovor o zakupu je ugovor obveznog prava kojim se zakupodavatelj obvezuje predati zakupoprimatelju određenu stvar na korištenje, a on se obvezuje plaćati mu za to zakupninu. Predmet zakupa može biti i neki plovni objekt – brod, tehnički plovni objekt, brodica, jahta. Razlozi zbog kojih se neki plovni objekt daje u zakup su različiti – za obavljanje plovidbene djelatnosti, za skladište, školu, restoran i dr. *Pomorskim zakonikom* reguliran je jedino zakup broda radi obavljanja plovidbene djelatnosti. Prema *Pomorskom zakoniku* ugovorom o zakupu broda zakupodavatelj daje zakupoprimatelju brod na uporabu uz plaćanje zakupnine radi obavljanja plovidbene djelatnosti. Pod uporabom broda razumijeva se pravo na gospodarsko iskorištavanje broda odnosno stjecanje koristi od njegove uporabe. Zakupoprimatelj posluje s brodom za svoj račun, kao da je vlasnik broda. [6]

5.2. STRANKE UGOVORA

Stranke ugovora o zakupu broda su zakupodavatelj i zakupoprimatelj. Zakupodavatelj je osoba koja daje u zakup drugoj osobi brod na određeno vrijeme, za što dobiva naknadu odnosno zakupninu. Zakupoprimatelj je osoba koja uzima u zakup brod od zakupodavatelja, za što plaća određenu zakupninu. Zakupodavatelj je u pravilu vlasnik broda, ali može biti i hipotekarni vjerovnik. Ovlašt hipotekarnog vjerovnika da uzme brod u posjed i iskorištava ga pruža mu i mogućnost samostalnog sklapanja novih ugovora o iskorištavanju broda, pa tako i ugovora o zakupu. Upravo hipotekarni vjerovnici, najčešće banke, koji su stupili u posjed broda, obično brod osobno ne iskorištavaju, već ga daju u zakup. [12]

5.3. BITNI ELEMENTI UGOVORA

Iz definicije ugovora o zakupu broda proizlazi kako su bitni elementi toga ugovora:

- brod kao objekt zakupa,
- uporaba broda u svrhu obavljanja plovidbene djelatnosti,
- zakupnina,
- trajanje ugovora.

5.3.1. Brod

Pojam broda iz ugovora o zakupu broda obuhvaćan je u najširem smislu riječi, sukladno odredbama *Pomorskog zakonika*. Tako je *brod, osim ratnog broda, plovni objekt namijenjen za plovidbu morem, čija je duljina veća od 12 metara, a bruto tonaža veća od 15, ili je ovlašten prevoziti više od 12 putnika; brod može biti putnički, teretni, tehnički plovni objekt, ribarski, javni ili znanstvenoistraživački*. Iz definicije broda izuzet je ratni brod te je time isključen od primjene odredbi o zakupu broda. Osim ratnog broda, smatra se kako ni javni brod ne može biti predmetom zakupa, kao što su npr. brod lučke kapetanije, policijski brod i sl.

Ostale vrste brodova (putnički, teretni, tehnički plovni objekt, ribarski i znanstvenoistraživački, mogu biti predmet zakupa. Ugovor o zakupu može se sklopiti isključivo za cijeli brod, ne za razmjerni dio broda ili određeni brodski prostor.

5.3.2. Uporaba broda u svrhu obavljanja plovidbene djelatnosti

Pomorskim zakonikom je propisano kako svrha predaje broda temeljem ugovora o zakupu broda mora biti radi obavljanja plovidbene djelatnosti. Općenito, plovidbena djelatnost obuhvaća onu djelatnost koja se obavlja putem plovidbe te se tu ubrajaju, osim djelatnosti temeljem ugovora o pomorskim plovidbenim poslovima, i ostale djelatnosti koje se obavljaju putem plovidbe, kao što su npr. peljarenje, spašavanje i sl.

5.3.3. Zakupnina

Zakupnina je jedan od temeljnih elemenata ugovora o zakupu broda. Pošto je ugovor o zakupu broda naplatan, u slučaju kada bi stranke zaključile besplatan ugovor o zakupu broda, tada se isti ne bi mogao ubrojiti u zakonsku definiciju zakupa broda. [10]

5.3.4. Trajanje ugovora

Vrijeme trajanja ugovora o zakupu broda bitan je element ugovora. Prema *Pomorskom zakoniku*, ugovor o zakupu broda može se sklopiti na određeno ili neodređeno vrijeme odnosno za jedno ili više putovanja.

Kod sklapanja ugovora o zakupu broda na određeno vrijeme, ugovorne stranke autonomijom svoje volje određuju točno dan kada će pravo zakupoprimalca na iskorištavanje broda prestati i kada će zakupoprimalac biti dužan vratiti brod zakupodavatelju. Takav ugovor redovito prestaje istekom

vremena na koji je sklopljen. Ugovor o zakupu broda sklopljen na određeno vrijeme moguće je produžiti isključivo pisanim sporazumom stranaka.

Ugovor o zakupu broda sklopljen na neodređeno vrijeme daje mogućnost korištenja ugovornih rokova otkaza. Ako otkazni rok nije ugovoren, ugovor sklopljen na neodređeno vrijeme može se otkazati pisanim putem, i to najkasnije tri mjeseca unaprijed. U tom slučaju zakupoprimatelj može iskorištavati brod sve do otkaza odnosno isteka otkaznog roka.

Pomorski zakonik predviđa mogućnost sklapanja ugovora o zakupu broda i za jedno ili više putovanja, iako je to u praksi iznimna pojava. Kod sklapanja ovakvog ugovora, zakupoprimatelj već u ugovoru mora naznačiti na koji način namjerava iskorištavati brod.

Pomorski zakonik ne poznaje mogućnost da stranke sklope ugovor o zakupu broda bez da ugovorom odrede njegovo trajanje. Ako se iz ugovora ne može utvrditi na koje je vrijeme ugovor sklopljen, smatra se da je sklopljen na neodređeno vrijeme pa traje do otkaza ugovora.

5.4. OBLIK UGOVORA

Prema *Pomorskom zakoniku*, ugovor o zakupu broda mora biti sklopljen u pisanom obliku. Ugovor o zakupu broda koji nije sklopljen u pisanom obliku nema pravni učinak. Sadržaj ugovora u praksi ovisi o mnogim elementima, kao što su svrha ugovora, vrsta broda, vrsta tereta, dužina trajanja ugovora i dr. Unatoč tome, može se reći kako je ugovor o zakupu broda radi plovidbene djelatnosti u poslovnoj praksi poprimio jedinstvene temeljne karakteristike. Za sklapanje ugovora redovito se koriste tipski ugovorni obrasci. Ugovor o zakupu broda sklopljen na određeno vrijeme može se produljiti samo pisanim sporazumom, a ugovor sklopljen na neodređeno vrijeme mora se otkazati pismenim putem. [11]

Odredbe *Pomorskog zakonika* da ugovor o zakupu broda mora biti sklopljen u pisanom obliku kogentne su pravne prirode, a ugovor koji nije sklopljen u pisanom obliku nema pravni učinak. Ugovor o zakupu upisuje se u upisnik brodova. Pisana forma zahtijeva se zbog posljedica koje taj ugovor proizvodi među strankama, osobito u pogledu prijenosa svojstva brodara sa

zakupodavatelja na zakupoprimatelja. Pisana forma važna je i zbog zaštite pravnog položaja trećih osoba s kojima zakupoprimatelj sklapa ugovore o pomorskim plovidbenim poslovima. [6]

5.5. UPIS ZAKUPA U UPISNIK BRODOVA

Kod sklapanja ugovora o zakupu broda postoji poseban interes da ugovor bude u pisanom obliku i da činjenica sklopljenog ugovora bude evidentirana u upisnik brodova. Upisnici brodova su, s jedne strane, javno-pravni registri u kojima se vodi evidencija svih brodova trgovačke mornarice Republike Hrvatske, dok su, s druge strane, stvarno-pravni registri, poput zemljišnih knjiga, u koje se upisom stječu i evidentiraju stvarna prava na brodu.

Sklopljeni ugovor o zakupu broda upisuje se u list C uloška glavne knjige upisnika brodova. U njemu se, osim zakupa broda, upisuju i drugi podaci kojima se pravo vlasnika broda ograničava (stvarna prava kojima je brod ili njegov dio opterećen, prava stečena na tim pravima, brodarski ugovor na vrijeme za cijeli brod, pravo prvokupa ili druga ograničenja raspolaganja brodom, zabrane opterećenja i otuđenja te sve zabilježbe koji se ne upisuju u drugi list uloška). Svrha je upisa ugovora o zakupu broda u upisnik brodova zaštita pravne pozicije trećih osoba s kojima zakupoprimatelj sklapa ugovore o pomorskim plovidbenim poslovima, kako bi se uistinu znalo tko obavlja funkciju brodarka. Protekom vremena na koji je ugovor o zakupu broda sklopljen i ispunjenjem posljednje obveze vraćanja broda zakupodavatelju, prestaje preduvjet upisa zakupa broda te se zakup briše iz lista C uloška glavne knjige upisnika brodova.

5.6. PRAVA, OBVEZE I ODGOVORNOST ZAKUPODAVATELJA

Zakupodavatelj ima tri glavne obveze prema zakupoprimatelju:

- predati brod u posjed zakupoprimatelju,
- jamstvo za materijalne i pravne nedostatke broda,
- preuzimanje broda nakon prestanka ugovora o zakupu.

Osim navedenih glavnih obveza, svaka od njih ima niz važnih podobveza, odnosno bitnih sastavnica tih glavnih obveza. [3]

5.6.1. Predaja broda zakupoprimatelju

Predaja broda glavna je obveza zakupodavatelja. Zakupoprimatelj preuzimanjem broda postaje posjednik broda, a zakupodavatelj i dalje ostaje vlasnik broda. Zakupoprimatelj ima svojstvo izravnog posjednika te u tom smislu ugovor o zakupu broda ima i određena stvarnopravna obilježja. Posjed broda tumači se kao mogućnost faktičnog raspolaganja brodom. U tom se značenju posjed broda izjednačuje s posjedom stvari, koji se po *Zakonu o vlasništvu i drugim stvarnim pravima* definira kao faktična vlast glede neke stvari.

Predaja posjeda faktično nastaje kad zakupoprimatelj dođe u situaciju da može raspolagati brodom. Ako se brod predaje bez posade, prijenos posjeda nastaje kad zakupodavatelj izjavi da zakupoprimatelj može raspolagati brodom, a ako brod ima posadu, kad izjavi da posada prelazi pod upravu zakupoprimatelja. U oba slučaja tu izjavu mora prihvatiti zakupoprimatelj, jer se u protivnom neće raditi o predaji, već samo o pokušaju predaje.

U vezi s predajom broda važna su sljedeća pitanja:

- koji se brod mora predati,
- koja svojstva treba imati i u kojem stanju treba biti,
- u kojem se mjestu predaje,
- u koje se vrijeme predaje.

Za rješavanje tih pitanja relevantne su ugovorne odredbe stranka. U slučaju nedostatka ugovornih odredbi primjenjuju se *Pomorski zakonik* kao *lex specialis* i *Zakon o obveznim odnosima* kao *lex generalis*. [11]

Iskorištavanje broda svrha je ugovora o zakupu broda, pa su konkretan brod ili ugovorena svojstva broda, kao i njegovo stanje esencijalni atributi ispunjenja tog ugovora. *Pomorski zakonik* propisuje kako je *zakupodavatelj dužan predati zakupoprimatelju brod u takvom stanju da se može iskoristavati prema ugovorenoj ili uobičajenoj namjeni*. [11]

U pogledu broda smatra se ukoliko je ugovoren točno određen brod, da je zakupodavatelj dužan predati upravo taj ugovoreni brod. Nasuprot toga, stranke mogu, umjesto ugovaranja točno određenog broda, ugovoriti kakva svojstva brod mora imati i u kakvom se stanju mora nalaziti. U tom slučaju zakupodavatelj je dužan predati brod koji ima ugovorena svojstva i u stanju kako je ugovoreno. Ako svojstva nisu ugovorena, dužan je predati brod koji ima uobičajena svojstva. Pod svojstvom broda podrazumijevaju se njegovi tehnički elementi, kao što su: brzina, posebne naprave, klasa i sl. Ako nije ugovorena namjena broda, zakupoprimalatelj ima pravo iskorištavati brod prema njegovoj konstrukcijskoj namjeni i ostalim tehničkim elementima i u granicama za koje brod ima važeće isprave. U pogledu sposobnosti broda za plovidbu obveze su podudarne kao i kod ugovora o prijevozu stvari. Sposobnost broda za plovidbu sastoji se od opće sposobnosti broda za izvršavanje bilo kojeg putovanja te posebne sposobnosti za izvršavanje ugovorenog putovanja. [12]

Stranke mogu ugovorom o zakupu broda ugovoriti koje sve pripadnosti brod mora imati. Zakupoprimalatelj se može i odreći pojedinih pripadnosti, pa i pod uvjetom da su one propisane. Sve to vrijedi i za predmete broskog inventara. S obzirom na odgovornost za ispunjenje opisanih obveza u svezi s brodom koji se mora predati, njegova svojstva i stanje, zakupodavatelj odgovara zakupoprimalatelju prema sljedećim načelima:

- za štetu nastalu zbog mana koje čine brod nesposobnim ili smanjuju njegovu sposobnost za ugovoreno ili uobičajeno iskorištavanje, a postojale su u vrijeme predaje broda zakupoprimalatelju, odgovara zakupodavatelj, ako ne dokaže da te mane nije mogao otkriti dužnom pažnjom;
- za stanje broda zakupodavatelj odgovara po načelu pretpostavljene krivnje;
- za nepostojanje ugovorenih odnosno uobičajenih svojstava broda odgovara bez obzira na krivnju; ako brod nema ugovorena svojstva ili ona koja su potrebna za ugovorenu odnosno uobičajenu namjenu, zakupoprimalatelj može odustati od ugovora. [12]

Predaja broda mora se izvršiti u mjestu i u vrijeme kako je to predviđeno ugovorom, a stranke to mogu ugovoriti izričito ili prešutno ili s obzirom na neku buduću sigurnu okolnost. Svaki povećani trošak eventualnog odlaska broda u drugu luku različitu od one koja je ugovorena pada na zakupoprimalatelja. Ako

stranke nisu predvidjele vrijeme predaje, niti se ono može utvrditi iz cilja posla, naravi obveze i drugih relevantnih okolnosti ugovora, primjenjuju se opća pravila o vremenu ispunjenja iz *Zakona o obveznim odnosima*. Iz toga proizlazi kako zakupoprimalatelj može odmah zahtijevati predaju zakupljene stvari, ali i zakupodavatelj može zahtijevati od zakupoprimalatelja da odmah primi zakupljenu stvar.

Ako stranke nisu ugovorile mjesto predaje broda, ono se utvrđuje prema cilju posla, naravi obveze ili drugim okolnostima koje proizlaze iz ugovora o zakupu. Relevantno za utvrđivanje volje stranaka može biti mjesto opremanja broda i mjesto izvršavanja drugih ugovornih obveza. Nadalje, luka upisa može doći u obzir, ali samo ako iz konkretnih okolnosti to proizlazi. Za zakašnjenje u predaji broda zakupodavatelj odgovara prema načelima građanskog prava, a to znači ako je za zakašnjenje kriv.

5.6.2. Troškovi popravka broda koje snosi zakupodavatelj

Pomorski zakonik razlikuje dvije vrste popravaka broda koje snosi zakupodavatelj. To su:

- troškovi otklanjanja posljedica redovite uporabe broda,
- troškovi popravka za otklanjanje skrivenih mana broda.

U *Pomorskom zakoniku* izričito je propisano da zakupoprimalatelj ne odgovara za redovito trošenje broda. To znači da rizik za štete uzrokovane redovitim trošenjem padaju na zakupodavatelja, pa je on dužan na svoj trošak otkloniti one kvarove uzrokovane redovitom uporabom koji sprječavaju normalno iskorištavanje broda, prema njegovoj ugovorenoj ili uobičajenoj namjeni. [11] *Pomorski zakonik* ne daje definiciju redovitog trošenja broda. Općenito, pod redovitim trošenjem broda razumije se ono trošenje konstrukcijskog materijala koje nastaje s vremenom i normalnom uporabom broda, npr. korozija limova, izlisanost košuljice cilindra stroja i sl. U tu grupu spadaju i troškovi potrebni za produženje klase, ili neke druge isprave, ali pod uvjetom da nisu izazvani izvanrednim događajem na brodu, kao što je npr. sudar, nasukanje ili neka druga nezgoda. [12]

Pod pogoršanjem stanja broda uzrokovanog njegovom redovitom uporabom spada samo ono pogoršanje koje nije posljedica krivnje zakupoprimalatelja i osoba za koje on odgovara, više sile ili slučaja te djela trećih osoba. Međutim, ako je riječ o iznimno sitnim popravcima da se oni mogu svrstati u one koji spadaju u redovito održavanje broda, njih mora snositi zakupoprimalatelj.

Kod dotrajalosti radi se o pogoršanju stanja broda koje je uzrokovano gotovo isključivo protekom vremena, ali može nastati i aktivnim djelovanjem zakupoprimalatelja u svrhu upotrebljavanja zakupljene stvari. Ako je dotrajalost posljedica redovite upotrebe, jasno je da za nju zakupoprimalatelj broda neće odgovarati. Pogoršanje uzrokovano dotrajalošću može nastati i kad se brod ne upotrebljava. Zakupoprimalatelj načelno nije dužan upotrebljavati brod, međutim, i kad ga ne upotrebljava, mora poduzimati one mjere koje su uobičajene za otklanjanje štetnih posljedica dotrajalosti. [12]

Troškove otklanjanja skrivenih mana snosi zakupodavatelj. Skrivenim manama smatraju se one mane koje se ne mogu otkriti ulaganjem dužne pažnje. O manama će biti riječ ako brod po svom stanju ili svojstvima ne odgovara ugovorenim uvjetima. Međutim, postoji mogućnost da stranke sklope ugovor o zakupu broda koji ima određene mane, pa se te mane u okviru ugovornih odredaba stranaka neće smatrati manama. Ako nije ugovoreno u kakvom se stanju brod prima, tada manama treba smatrati svaku onu koja čini brod nesposobnim za plovidbu prema ugovorenoj odnosno uobičajenoj namjeni. [11] Zakupodavatelj za mane broda odgovara po načelu pretpostavljene krivnje, a to znači da mora dokazati da se mane nisu mogle otkriti dužnom pažnjom.

5.6.3. Odgovornost zakupodavatelja za pravne nedostatke ispunjenja ugovora

Pomorski zakonik ne sadrži odredbe o odgovornosti zakupodavatelja za pravne nedostatke. Međutim, nesporno je da ta zakupodavateljeva odgovornost postoji kod svih naplatnih pravnih poslova, što proizlazi iz *Zakona o obveznim odnosima*, kojim je propisano kako kod naplatnog ugovora svaki ugovaratelj odgovara za pravne nedostatke ispunjenja i dužan je štiti drugu stranu od prava i zahtjeva trećih osoba kojima bi njezino pravo bilo isključeno ili suženo. Odredbe o

odgovornosti za pravne nedostatke ispunjenja ugovora načelne su prirode i čine opće pravilo. Pretpostavke odgovornosti za pravne nedostatke su:

- postojanje pravnih nedostataka u vrijeme predaje broda zakupoprimaltelju,
- treba biti riječ o ispričivom neznanju zakupoprimaltelja, tj. da on pri sklapanju ugovora za njih nije znao, niti morao znati,
- postojanje pravnog temelja za zahtjev treće osobe,
- obavijest zakupoprimaltelja zakupodavatelju o uznemiravanju. [14]

Kao pravni temelj za zahtjev treće osobe kod zakupa broda dolazi u obzir tuđe vlasništvo, osobne služnosti, hipoteka, privilegij, zakup broda, brodarski ugovor na vrijeme za cijeli brod te druga ograničenja raspolaganja brodom. U vezi s knjižnim pravima, nema sumnje da ta prava zakupoprimaltelju nisu mogla ostati nepoznata jer se o njihovom postojanju može uvjeriti uvidom u upisnik. Iznimka je institut privilegija koji postoji i bez upisa u upisnik. Smatra se da je zakupodavatelj uvijek dužan upozoriti zakupoprimaltelja o postojanju pravnih nedostataka, jer će mu se inače moći prigovoriti postupanje u zloj vjeri, i to bez obzira na to je li riječ o knjižnim ili drugim opterećenjima broda. [10]

Prema *Zakonu o obveznim odnosima*, pravne posljedice razlikuju se ovisno o tome isključuju li pravni nedostaci pravo zakupoprimaltelja na korištenje stvari ili ih samo ograničavaju. U prvom slučaju ugovor o zakupu broda raskida se po samom zakonu, a zakupodavatelj je dužan nadoknaditi zakupoprimaltelju štetu. U slučaju kad je pravo trećeg takve naravi da ono ne isključuje pravo zakupoprimaltelja na uporabu stvari, nego ga samo u tome ograničava, zakupoprimaltelj ima pravo izbora te može:

- raskinuti ugovor o zakupu i zahtijevati naknadu štete ili
- zahtijevati sniženje zakupnine i naknadu štete.

5.6.4. Odgovornost zakupodavatelja za nemogućnost iskorištavanja broda

Zakupodavatelj može odgovarati i za štetu nastalu zbog nesposobnosti broda za plovidbu odnosno uobičajeno ili ugovoreno iskorištavanje. *Pomorski zakonik* izričito je propisao kako *za štetu nastalu zbog mana koje čine brod nesposobnim ili smanjuju njegovu sposobnost za ugovoreno ili uobičajeno*

iskorištavanje, a postojale su u vrijeme predaje broda zakupoprimatelju, odgovara zakupodavatelj, ako ne dokaže da te mane nije mogao otkriti dužnom pažnjom. Iz te odredbe Pomorskog zakonika slijedi da zakupodavatelj za mane broda odgovara po načelu pretpostavljene krivnje. [11]

Za mane koje su zakupodavatelju bile poznate odnosno morale biti poznate, kao i one koje je mogao otkriti dužnom pažnjom, odgovara uvijek, bez obzira na postupak zakupoprimatelja. Iznimno, neće odgovarati samo u slučaju kad je zakupoprimatelj znao za postojanje određenih mana ili mu one nisu mogle ostati nepoznate. Sukladno *Zakonu o obveznim odnosima*, zakupodavatelj ne odgovara zakupoprimatelju ako je riječ o nedostacima koji su manjeg značenja. Kod zakupa broda treba ocijeniti može li se otklanjanje tih nedostataka smatrati troškovima održavanja broda jer ti troškovi padaju na zakupoprimatelja. [14]

5.7. PRAVA, OBVEZE I ODGOVORNOST ZAKUPOPRIMATELJA

Temeljne obveze zakupoprimatelja kao stranke ugovora o zakupu broda su:

- preuzimanje zakupljenog broda,
- uporaba broda prema ugovoru ili uobičajenoj odnosno propisanoj namjeni,
- podmirivanje troškova pogona i održavanja,
- plaćanje zakupnine,
- vraćanje broda u stanju u kakvom ga je primio u ugovoreno vrijeme i na ugovorenom mjestu.

Pored ovih obveza, stranke mogu ugovoriti i druge obveze na teret zakupoprimatelja.

5.7.1. Preuzimanje broda

Pomorskim zakonikom nije izričito propisana obveza preuzimanja broda. Prema *Zakonu o obveznim odnosima*, sudionik u obveznom odnosu dužan je ispuniti svoju obvezu i odgovoran je za njezino ispunjenje. Općim pravilom koje govori o učincima obveza propisano je kako je *na temelju obveze vjerovnik*

ovlašten zahtijevati od dužnika njezino ispunjenje, a dužnik je dužan u cijelosti ispuniti je. Primjenom općih načela građanskog prava može se zaključiti kako zakupoprimatelj ne mora preuzeti zakupljeni brod, ali je zakupodavatelj obvezan staviti ga u istu pravnu poziciju kao da je brod preuzeo. Dakle, dužnik koji ne ispuni svoju obvezu mora nadoknaditi štetu. Iz toga proizlazi kako zakupoprimatelj mora platiti zakupninu i to za najkraće vrijeme predviđenog trajanja ugovora. Ako je ugovoreno točno vrijeme trajanja, ona se mora platiti do tako ugovorenog vremena, a ako vrijeme nije ugovoreno, mora se platiti do isteka otkaznog roka. Ne može se isključiti mogućnost da je zakupodavatelj imao i drugih troškova, u što mogu spadati npr. troškovi čekanja da zakupoprimatelj preuzme brod. Međutim, u iznos troškova zakupodavatelja ne ulaze oni troškovi koje je zakupodavatelj uštedio zato što zakupoprimatelj nije preuzeo brod. [12]

5.7.2. Uporaba broda

Uporaba broda pravo je zakupoprimatelja, a hoće li ga on doista upotrebljavati, ovisi o njegovoj volji. Iz same činjenice da zakupoprimatelj ne upotrebljava brod za zakupodavatelja ne mogu, za razliku od odbijanja preuzimanja, nastati nikakva posebna prava. Međutim, način uporabe pored prava predstavlja i zakupoprimateljevu obvezu. Pravo se sastoji u tome da ga zakupodavatelj ne smije ometati u uporabi broda, a njegova obveza je da brod mora upotrebljavati u granicama ugovorene, uobičajene ili propisane namjene. [12]

Pomorskim zakonikom nije propisano načelo zakupoprimateljeve odgovornosti za štetu koju pretrpi zakupodavatelj zato što nije brod upotrebljavao na navedeni način. Takve odredbe nema ni *Zakon o obveznim odnosima*. Međutim, prema općim načelima i pretpostavkama odgovornosti za štetu, zakupoprimatelj odgovara na temelju pretpostavljene krivnje. [11]

U pogledu uporabe broda mogu postojati ograničenja koja proizlaze iz ugovora, namjene broda ili propisa. Uz pojam uporabe broda vezuje se i zakupoprimateljevo postupanje pri iskorištavanju broda. Prema *Zakonu o*

obveznim odnosima, zakupoprimatelj je dužan koristiti stvar kao dobar gospodarstvenik, odnosno dobar domaćin.

5.7.3. Troškovi broda koje snosi zakupoprimatelj

Prema *Pomorskom zakoniku*, zakupoprimatelj snosi:

- troškove pogona,
- troškove održavanja broda za trajanja ugovora,
- troškove popravaka.

Troškove pogona broda snosi zakupoprimatelj. Pod troškovima pogona razumiju se svi troškovi potrebni za iskorištavanje broda i njegovo normalno funkcioniranje. U troškove pogona spadaju:

- troškovi goriva, maziva i ostalih potrepština za pogon broda,
- troškovi zalihe hrane i vode,
- plaće posade.

Zakupoprimatelj snosi troškove održavanja broda, osim onih troškova koji su uzrokovani nedostacima zbog redovitog trošenja ili zbog mana broda za koje odgovara zakupoprimatelj. Zakupoprimatelj snosi sve troškove popravaka broda, osim onih potrebnih za otklanjanje skrivenih mana broda koje su postojale u vrijeme kad mu je brod predan na uporabu. [12]

5.7.4. Plaćanje zakupnine

Zakupoprimatelj je dužan redovito plaćati zakupninu. Naplata zakupnine ekonomska je svrha davanja broda u zakup. Zakupnina se plaća mjesečno unaprijed, računajući od dana kada počne teći. Ako zakupoprimatelj ne plati zakupninu o dospelosti, zakupodavatelj može odmah tražiti naplatu zakupnine ugovorene za cijelo vrijeme dok traje ugovor o zakupu broda ili može odustati od ugovora. Osim toga, zakupoprimatelj ima pravo i na naknadu štete. Zakupnina ne pripada zakupodavatelju dok je zakupoprimatelj spriječen upotrebljavati brod

krivnjom zakupodavatelja ili zbog skrivene mane broda koja je postojala u trenutku predaje broda.

5.7.5. Vraćanje broda

Zakupoprimatelj je dužan vratiti zakupodavatelju brod nakon proteka ugovora o zakupu broda. Zakupoprimatelj će biti kriv za zakašnjenje ako je sklopio ugovor za koji je morao znati da se pod normalnim okolnostima ne može izvršiti u vrijeme trajanja ugovora o zakupu. Naprotiv, neće biti kriv ako je do zakašnjenja došlo zbog okolnosti koje nije mogao predvidjeti prilikom sklapanja ugovora. U slučaju neskrivljenog zakašnjenja u vraćanju broda, pravna je posljedica plaćanje naknade u visini dvostruke zakupnine za prekoračeno vrijeme. Ako je zakupoprimatelj kriv za zakašnjenje u vraćanju broda, odgovara zakupodavatelju i za svaku štetu iznad svote koju čini naknada u visini dvostruke zakupnine za prekoračeno vrijeme. Brod mora biti vraćen na mjestu gdje je preuzet.

5.7.6. Odgovornost zakupoprimatelja za pravne nedostatke broda

Pomorski zakonik ne sadrži posebne odredbe o odgovornosti zakupoprimatelja za pravne nedostatke broda u vrijeme vraćanja odnosno predaje broda zakupodavatelju. Međutim, analizirajući dostupnu literaturu može se zaključiti kako takva odgovornost zakupoprimatelja postoji kada se radi o ugovoru o zakupu broda. Moguća je situacija da u vrijeme vraćanja broda, odnosno predaje zakupodavatelju brod bude opterećen nekim pomorskim privilegijem.

5.7.7. Odgovornost zakupoprimatelja za gubitak broda

Obvezu vraćanja broda zakupodavatelju nakon proteka ugovora zakupoprimatelj neće moći ispuniti ako je brod za vrijeme trajanja ugovora o zakupu propao, pa zakupoprimatelj zbog toga odgovara. Međutim, postoje i razlozi

koji ga oslobađaju od odgovornosti. Zakupoprimalatelj ne snosi štetu za gubitak broda zbog djelovanja više sile. U višu silu spadaju prirodni događaji kao i ljudska djela. Zakupoprimalatelj treba dokazati da je viša sila neposredni uzrok gubitka broda, ali to ne sprječava zakupodavatelja da dokaže da je daljnji uzrok onaj za koji zakupoprimalatelj odgovara. Ugovor o zakupu broda prestaje u slučaju više sile koja onemogućuje iskorištavanje broda za vrijeme zakupa.

Prema načelima građanskog prava, zakupoprimalatelj neće odgovarati za gubitak broda zbog razloga koji padaju na stranu zakupodavatelja, a to znači ako je gubitak broda posljedica stanja broda za koje zakupodavatelj odgovara. Ovdje spada slučaj skrivenih mana broda koje su postojale u vrijeme predaje broda zakupoprimalatelju, pod pretpostavkom da zakupoprimalatelj nije kriv za tu propast. [12]

5.8. ODGOVORNOST STRANAKA ZA IZVANUGOVORNE OBVEZE NASTALE ZA VRIJEME TRAJANJA UGOVORA

Za vrijeme trajanja ugovora o zakupu broda mogu nastati različiti slučajevi i situacije koje stvaraju izvanugovornu obvezu, pa se može postaviti pitanje odgovornosti stranaka za štetu. Činjenica da je zakupodavatelj svoj brod prepustio drugoj stranci na uporabu ne znači uvijek da je oslobođen odgovornosti za štete koje brod prouzroči. Polazeći od toga da je zakupodavatelj vlasnik broda, zakupodavateljeva odgovornost za izvanugovorne obveze slijedi u slučajevima kada *Pomorski zakonik* propisuje odgovornost vlasnika broda. U svim onim slučajevima u kojima *Pomorski zakonik* propisuje odgovornost brodara odgovara zakupoprimalatelj, jer je temeljem ugovora o zakupu broda svojstvo brodara prešlo na zakupoprimalatelja. Također, postoje pojedini slučajevi kada će zakupodavatelj i zakupoprimalatelj odgovarati solidarno. [11]

Pomorski zakonik predviđa izvanugovornu odgovornost za sljedeće događaje:

- smrt i tjelesne ozljede kupaca i drugih osoba u moru – odgovaraju zakupodavatelj i zakupoprimalatelj solidarno,

- oštećenje stvari i onečišćenje okoliša – odgovara ili zakupodavatelj ili zakupoprimalatelj,
- onečišćenje mora uljem koje se prevozi kao rasuti teret – odgovara zakupodavatelj (vlasnik broda),
- onečišćenje mora pogonskim uljem – odgovara ili zakupodavatelj (vlasnik broda) ili zakupoprimalatelj (brodar),
- nuklearna šteta – odgovara ili zakupodavatelj ili zakupoprimalatelj,
- štete koje mogu nastati u vezi s podrtinom i troškovi njenog lociranja, označavanja i uklanjanja – odgovara ili zakupodavatelj ili zakupoprimalatelj.

5.9. POLOŽAJ POSADE BRODA

Pomorski zakonik sadrži odredbe koje uređuju pravni položaj posade broda u zakupu. Prva propisuje da se *brod, ako nije drugačije ugovoreno, predaje bez posade*. Iz ove zakonske odredbe proizlazi da se brod može predati u zakup bez posade, ali i s posadom, ako je tako ugovorom predviđeno. Kod predaje broda bez posade, obveza je zakupoprimalatelja namjestiti brod posadom, u skladu s namjenom broda. U tom slučaju uzdržavanje i plaćanje posade ide na teret zakupoprimalatelja. Kod predaje broda s posadom, stranke mogu ugovoriti pojedinosti o posadi koju zakupodavatelj daje s brodom. [10] Prema drugoj zakonskoj odredbi, koja se odnosi na posadu, *ako se brod daje u zakup, posada je dužna izvršavati naloge zakupoprimalatelja ako je to u ugovoru o zakupu predviđeno*. Međutim, takvo zakonsko rješenje čini se nelogičnim zbog toga što se, ako je posada dužna izvršavati naloge zakupodavatelja, ne radi o ugovoru o zakupu. Iz prirode ugovora o zakupu, kao ugovora kojim se prenosi posjed broda, proizlazi da u tom pogledu ne smije biti ograničenja. Ako se ograničenje ugovori, npr. samo na komercijalnu djelatnost, nije riječ o ugovoru o zakupu, već o brodarskom ugovoru. Zakupoprimalatelj ima pravo mijenjati posadu. To pravo postoji i u slučaju kada je brod predan s posadom. [12]

5.10. SPAŠAVANJE ZAKUPLJENIM BRODOM

Kada je spašavanje obavljeno zakupljenim brodom za vrijeme trajanja ugovora o zakupu broda, prema *Pomorskom zakoniku*, nagrada za spašavanje pripada zakupoprimatelju odnosno brodaru, a ne zakupodavatelju odnosno vlasniku broda. Naime, rizik akcije spašavanja koja je poduzeta brodom u zakupu nalazi se na strani zakupoprimatelja, koji je temeljem ugovora o zakupu broda postao jedini nositelj plovidbene djelatnosti, odnosno brodar. Prema tome, u slučaju spašavanja zakupljenim brodom, za vrijeme trajanja ugovora o zakupu, nagrada za spašavanje pripada isključivo zakupoprimatelju.

5.11. PRESTANAK UGOVORA

Ugovor o zakupu broda može prestati na više načina:

- protekom ugovorenog vremena,
- otkazom,
- sporazumom stranaka,
- propašću broda,
- nesposobnošću broda ili onemogućivanjem njegova iskorištavanja,
- prestankom postojanja jedne od ugovornih stranaka.

Najčešći i uobičajeni način prestanka ugovora o zakupu broda je protek vremena na koje je ugovor sklopljen. Na taj način prestaje ugovor o zakupu sklopljen na određeno vrijeme. Prema *Pomorskom zakoniku* propisano je kako se ugovor o zakupu broda sklopljen na određeno vrijeme može produjiti samo pisanim sporazumom.

Ugovor o zakupu broda može prestati i otkazom. *Pomorski zakonik* propisuje da u slučaju *ako zakupoprimatelj ne plati zakupninu o dospelosti, zakupodavatelj može odustati od ugovora, te ako popravci broda koje snosi zakupodavatelj traju predugo ili se predviđa da će trajati predugo, zakupoprimatelj može odustati od ugovora*. Odustati od ugovora znači zapravo da zakupoprimatelj ima pravo dati otkaz. U tim slučajevima riječ je o izvanrednom otkazu, a za tu vrstu otkaza karakteristično je da se daje zbog izvanrednih okolnosti koje su nastupile

tijekom trajanja ugovora za koje pozitivni propis daje jednoj od stranaka pravo da otkáže ugovor. [12]

Trajanje ugovora o zakupu broda nije određeno ako je sklopljen na neodređeno vrijeme. Ugovor prestaje otkazom koji svaka strana može dati drugoj, poštujući otkazni rok. Tada se govori o redovitom otkazu. *Pomorski zakonik* propisuje da se ugovor o zakupu broda sklopljen na neodređeno vrijeme može otkazati pisano, i to najkasnije tri mjeseca unaprijed. Dakle, za valjanost redovitog otkaza potrebno je održati otkazni rok. Također, bez pisane forme taj otkaz nema pravni učinak, međutim, ako protivna strana pristane i na usmeno dan otkaz, on će biti valjan. Osim navedenih razloga otkaz se može dati i ako se ispune određeni uvjeti predviđeni *Zakonom o obveznim odnosima*. On propisuje da *ako zakupoprimalac i nakon opomene zakupodavatelja koristi stvar protivno ugovoru ili njezinoj namjeni ili zanemaruje njezino održavanje, te postoji opasnost znatne štete za zakupodavatelja, ovaj može otkazati ugovor bez davanja otkaznog roka*. Prema istom propisu, *zakupodavatelj može otkazati ugovor o zakupu ako je zakupljena stvar dana u podzakup bez njegova dopuštenja, kad je to prema zakonu ili prema ugovoru potrebno*. [14]

Ugovor o zakupu broda prestaje na temelju zakona u slučaju propasti broda, njegove trajne nesposobnosti za iskorištavanje i u slučaju više sile koja onemogućuje iskorištavanje broda za vrijeme zakupa. Za prestanak ugovora na temelju toga nije relevantna krivnja stranaka za razloge nemogućnosti iskorištavanja broda. Krivnja je relevantna za dužnost naknade štete. Pod trajnom nesposobnošću broda za iskorištavanje u smislu ove odredbe razumije se nesposobnost za vrijeme trajanja ugovora. Pod nesposobnošću broda za iskorištavanje obuhvaćena je ona nesposobnost koja se odnosi na ugovoreno ili uobičajeno iskorištavanje broda, a riječ je o uzrocima koji postoje u samom brodu. Zapreka za iskorištavanje je trajna ako potpuno onemogućuje iskorištavanje broda za vrijeme trajanja ugovora o zakupu. Ugovor iz navedenih razloga prestaje važiti i kada određena zapreka traje predugo, ili se predviđa da će predugo trajati u odnosu prema trajanju ugovora. U slučaju spora značenje pojma *predugo* predmet je sudske ocjene. [12]

Kad propadne brod kao predmet zakupa, prestaje i ugovor o njegovom zakupu. Međutim, razlikuju se pravne posljedice ovisno o uzroku koji je doveo do

propasti broda. *Pomorski zakonik* propisuje kako zakupoprimatelj ne snosi štetu za gubitak broda zbog djelovanja više sile. Dakle, ako je brod propao zbog više sile, rizik propasti pada na zakupodavatelja. Prestanak postojanja jedne od ugovornih stranaka *Pomorski zakonik* ne navodi kao razlog za prestanak ugovora o zakupu, a *Zakon o obveznim odnosima* propisuje da se u slučaju smrti zakupoprimatelja ili zakupodavatelja zakup nastavlja s njegovim nasljednicima ako nije drugačije ugovoreno.

5.12. PODZAKUP BRODA

Ugovor o podzakupu broda je ugovor između drugih. Njime se mijenja pravna priroda, opseg prava i obveze stranaka ili suugovaratelji iz ugovora o zakupu broda. Ugovorom o podzakupu broda zakupoprimatelj prenosi na drugog (podzakupoprimatelja) svoje pravo uporabe broda radi obavljanja plovidbene djelatnosti. Iz toga proizlazi kako je mogućnost sklapanja ugovora o podzakupu zapravo ovlast zakupoprimatelja da raspolaže tuđim brodom s pravom prenošenja onih ovlasti koje mu pripadaju temeljem ugovora o zakupu broda. [9]

Pomorskim zakonikom propisano je kako zakupoprimatelj može dati brod u podzakup samo na temelju pisanog pristanka zakupodavatelja. Ovom zakonskom odredbom štiti se zakupodavatelja na način da zakupoprimatelj mora pribaviti njegovu suglasnost za davanje broda u podzakup budući da se radi o raspolaganju njegovom stvari.

Sklapanjem ugovora o podzakupu broda nastaje više različitih vrsta pravnih odnosa:

- odnos između zakupoprimatelja (podzakupodavatelja) i podzakupoprimatelja – najvažniji je odnos kod sklapanja ugovora o podzakupu broda, a analogan je odnosu zakupodavatelja i zakupoprimatelja iz ugovora o zakupu broda te se prosuđuje prema istim načelima,
- odnos između zakupodavatelja i zakupoprimatelja – reguliran je ugovorom o zakupu broda,

- odnos između zakupodavatelja i podzakupoprimalatelja – nije zasnovan na nikakvom ugovoru,
- odnos između zakupoprimalatelja i podzakupoprimalateljevog suugovaratelja – nije zasnovan na nikakvom ugovoru, samim time što je zakupoprimalatelj, sklapanjem ugovora o podzakupu broda, izgubio svojstvo brodarka,
- odnos između podzakupoprimalatelja i njegovog suugovaratelja – ovdje podzakupoprimalatelj ima svojstvo zakupoprimalatelja, što proizlazi iz činjenice da je temeljem ugovora o podzakupu broda postao brodarka. [10]

5.13. ZASTARA TRAŽBINE

Zastara nastupa kad protekne zakonom određeno vrijeme u kojem je vjerovnik mogao zahtijevati ispunjenje obveze. Nastupom zastare ne gasi se samo pravo (tražbina nije prestala), ali prestaje pravo (prisilno – preko suda) zahtijevati ispunjenje te obveze. Naime, protekom zakonom određenog vremena, tj. nastupom zastare, dužnik ima pravo uskratiti ispunjenje obveze. Utuživa obveza tako se pretvara u neutuživu. [5]

Kod ugovora o zakupu broda, prema *Pomorskom zakoniku* vrijeme zastare počinje teći od dana kad je ugovor prestao važiti, osim ako se radi o tražbinama za zakupninu, kada rok počinje teći od dana dospelosti zakupnine. Kod početka zastarnog roka za tražbine s naslova zakupnine svaka dospjela rata prosuđuje se posebno. *Pomorskim zakonikom* propisano je kako zastarni rok za ugovor o zakupu broda iznosi jednu godinu. Strankama je ostavljena mogućnost da ugovorom sklopljenim u pisanom obliku mogu predvidjeti dulji zastarni rok od onog propisanog zakonom.

5.14. MJERODAVNO PRAVO

Ako odnosi iz ugovora o zakupu broda imaju međunarodno obilježje, takav ugovor nije obuhvaćen primjenom hrvatskog prava pa se po prirodi stvari javlja

pitanje izbora mjerodavnog prava za ugovor. Prema *Pomorskom zakoniku*, osnovni kriterij prema kojem se određuje pravo mjerodavno za ugovor o zakupu broda, kao i za ugovore o pomorskim plovidbenim poslovima općenito, je pravo koje su stranke izabrale – pravo autonomije stranaka. Iz toga proizlazi kako stranke svojom voljom mogu odrediti pravo bilo koje države koje će biti mjerodavno za njihov ugovor. Autonomija stranaka u izboru mjerodavnog prava ograničena je javnim poretком i zaobilaženjem zakona. To znači da se strano pravo neće primijeniti u sljedećim slučajevima:

- kada bi učinak primjene stranog prava bio suprotan osnovama državnog uređenja utvrđenog Ustavom Republike Hrvatske,
- kada stranke ugovaraju strano pravo isključivo zbog izbjegavanja primjene prava Republike Hrvatske.

Na ugovor o zakupu broda, iza autonomije stranaka, podredno se primjenjuje pravo koje je s ugovorom u najbližoj vezi. To se pravo primjenjuje u sljedećim slučajevima:

- kada se pravo čiju su primjenu stranke izabrale ne može primijeniti na cijeli ugovor ili na koji od odnosa koji proistječu iz ugovora,
- kada stranke nisu izričito odredile pravo koje se mora primijeniti, a njihova se namjera o primjeni određenog prava ne može utvrditi ni iz okolnosti slučaja.

Ako se ne može utvrditi ni pravo najbliže veze, postavlja se presumpcija o primjeni prava mjesta gdje je ugovor sklopljen za ocjenu glavnih prava i obveza ugovornih stranaka. [11]

6. SLIČNOSTI I RAZLIKE IZMEĐU UGOVORA O ZAKUPU BRODA I BRODARSKOG UGOVORA NA VRIJEME ZA CIJELI BROD

Ugovor o zakupu broda ne smije se izjednačavati s brodarskim ugovorom na vrijeme za cijeli brod, neovisno o tome što ta dva ugovora imaju određenih sličnosti. Temeljna je razlika među njima u tome što kod ugovora o zakupu broda potpunu upravu nad brodom preuzima zakupoprimatelj koji na taj način postaje brodar, dok kod brodarskih ugovora tu upravu zadržava brodovlasnik. [6] Prema *Pomorskom zakoniku* brodar je pravna ili fizička osoba koja je kao posjednik broda nositelj plovidbenog pothvata, s tim što se pretpostavlja, dok se ne dokaže suprotno, da je brodar osoba koja je u upisnik brodova upisana kao vlasnik broda. Temelj za prijenos brodarske funkcije sa vlasnika broda na neku treću osobu upravo je ugovor o zakupu broda.

Kod ugovora o zakupu brod se predaje bez posade, osim ako nije drugačije ugovoreno. Zakupoprimatelj popunjava brod posadom i njome upravlja, dok kod brodarskog ugovora na vrijeme to čini vlasnik broda. Naručitelj stječe samo upravu nad posadom glede komercijalne djelatnosti. Brod se može zakupiti i s posadom i takav ugovor u praksi se naziva *Demise Charter*. [2]

Razlika među ovim ugovorima je i u tome što je ugovor o zakupu broda prema pravnoj naravi ugovor o uporabi, dok je brodarski ugovor ugovor o djelu.

7. ZAKLJUČAK

Postoje dva temeljna oblika ugovora koji se u praksi nazivaju *charter*. Oni se međusobno razlikuju po tome stječe li uzimatelj broda potpunu upravu na iskorištavanjem broda, pa se radi o ugovoru o uporabi broda, ili samo pravo da se brodom služi, pa se radi o ugovoru o djelu, a brodar zadržava upravu nad brodom i ostaje prijevozni poduzetnik. *Pomorski zakonik* propisuje oba oblika ugovora te ih jasno razlikuje. Kao oblik ugovora o uporabi broda *Pomorski zakonik* poznaje ugovor o zakupu broda i njega odvojeno tretira od ugovora o pomorskom plovidbenom poslu. Drugi oblik ugovora ubraja se u pomorsko plovidbene poslove. Taj oblik ugovora *Pomorski zakonik* naziva brodarski ugovor, a u poslovnoj praksi poznat je i pod nazivom ugovor o najmu broda. Tim se ugovorom brodar obvezuje prevesti stvar morem, pa se radi o ugovoru o djelu. Kod brodarskih ugovora na vrijeme brodar ostaje plovidbeni poduzetnik. Ugovorom o zakupu brodar gubi tu funkciju te plovidbeni poduzetnik postaje zakupoprimatelj.

Ugovor o zakupu općenito je ugovor obveznog prava kojim se zakupodavatelj obvezuje predati zakupoprimatelju određenu stvar na korištenje, a on se obvezuje plaćati mu za to zakupninu. Predmet zakupa može biti brod ili neki drugi plovni objekt. Razlozi zbog kojih se neki plovni objekt daje u zakup su različiti – za obavljanje plovidbene djelatnosti, za skladište, školu, restoran i dr. *Pomorskim zakonikom* reguliran je jedino zakup broda radi obavljanja plovidbene djelatnosti. Prema *Pomorskom zakoniku* ugovorom o zakupu broda zakupodavatelj daje zakupoprimatelju brod na uporabu uz plaćanje zakupnine radi obavljanja plovidbene djelatnosti. Pod uporabom broda razumijeva se pravo na gospodarsko iskorištavanje broda odnosno stjecanje koristi od njegove uporabe. Zakupoprimatelj posluje s brodom za svoj račun, kao da je vlasnik broda. Ugovor o zakupu broda može se sklopiti na određeno ili neodređeno vrijeme te za jedno ili više putovanja.

Stranke ugovora o zakupu broda su zakupodavatelj i zakupoprimatelj. Zakupodavatelj je osoba koja daje u zakup drugoj osobi brod na određeno vrijeme, za što dobiva naknadu odnosno zakupninu. Zakupoprimatelj je osoba koja uzima u zakup brod od zakupodavatelja, za što plaća određenu zakupninu. Zakupodavatelj je u pravilu vlasnik broda, ali može biti i hipotekarni vjerovnik.

Bitni elementi ugovora o zakupu broda su brod kao objekt zakupa, uporaba broda u svrhu obavljanja plovidbene djelatnosti te zakupnina. Pojam broda iz ugovora o zakupu broda obuhvaćan je u najširem smislu riječi, sukladno odredbama *Pomorskog zakonika*. Svrha predaje broda temeljem ugovora o zakupu mora biti radi obavljanja plovidbene djelatnosti. Zakupnina, kao naknada koja se plaća za uporabu broda, jedan je od temeljnih elemenata ugovora o zakupu broda.

Ugovor o zakupu broda mora biti sklopljen u pisanom obliku, u suprotnom nema pravni učinak. Sadržaj ugovora o zakupu broda u praksi ovisi o mnogim elementima, kao što su svrha ugovora, vrsta broda, vrsta tereta, dužina trajanja ugovora i dr. Ugovor o zakupu upisuje se u upisnik brodova i to u list C uložka glavne knjige upisnika brodova. Svrha je upisa ugovora o zakupu broda u upisnik brodova zaštita pravne pozicije trećih osoba s kojima zakupoprimatelj sklapa ugovore o pomorskim plovidbenim poslovima, kako bi se uistinu znalo tko obavlja funkciju broдача.

Zakupodavatelj ima obvezu predati brod u posjed zakupoprimatelju, jamčiti mu za materijalne i pravne nedostatke broda te preuzeti brod nakon prestanka ugovora o zakupu. S druge strane, zakupoprimatelj ima obvezu preuzeti zakupljeni brod, upotrebljavati brod prema ugovoru ili uobičajenoj odnosno propisanoj namjeni, podmirivati troškove pogona i održavanja, plaćati zakupninu te vratiti brod u stanju u kakvom ga je primio u ugovoreno vrijeme i na ugovorenom mjestu.

U slučaju kada je spašavanje obavljeno zakupljenim brodom za vrijeme trajanja ugovora o zakupu nagrada za spašavanje pripada zakupoprimatelju (broдару), a ne zakupodavatelju (vlasniku broda). Naime, rizik akcije spašavanja koja je poduzeta brodom u zakupu nalazi se na strani zakupoprimatelja, koji je temeljem ugovora o zakupu broda postao jedini nositelj plovidbene djelatnosti.

Moguće je da zakupoprimatelj sklopi s drugom osobom ugovor o podzakupu broda. Ugovorom o podzakupu broda zakupoprimatelj prenosi na drugog (podzakupoprimatelja) svoje pravo uporabe broda radi obavljanja plovidbene djelatnosti. Iz toga proizlazi kako je mogućnost sklapanja ugovora o podzakupu zapravo ovlast zakupoprimatelja da raspolaže tuđim brodom s pravom prenošenja onih ovlasti koje mu pripadaju temeljem ugovora o zakupu broda.

Zakupoprimatelj može dati brod u podzakup samo na temelju pisanog pristanka zakupodavatelja te ga se na taj način štiti.

Na kraju, može se zaključiti da s obzirom na činjenicu da su odredbe *Pomorskog zakonika* o zakupu broda pretežito dispozitivne pravne prirode, strankama se ostavlja sloboda pri ugovaranju sadržaja ugovornog odnosa. Zbog toga ugovor o zakupu broda ima važno mjesto u reguliranju odnosa između stranaka te prednost pred dispozitivnim normama zakona.

LITERATURA

- [1] Bulum, Božena: *Klauzule u ugovorima o time charteru*, Poredbeno pomorsko pravo, god. 45, br. 160, Zagreb, 2006., str. 65-96.
- [2] Grabovac, Ivo: *Suvremeno hrvatsko pomorsko pravo i Pomorski zakonik*, Književni krug, Split, 2005.
- [3] Grabovac, Ivo: *Hrvatsko pomorsko pravo i međunarodne konvencije*, Književni krug, Split, 1995.
- [4] Jakaša, Branko: *Udžbenik plovidbenog prava*, Narodne novine, Zagreb, 1983.
- [5] Klarić, Petar – Vedriš, Mladen: *Građansko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2014.
- [6] Pavić, Drago: *Pomorsko imovinsko pravo*, Književni krug, Split, 2006.
- [7] Petrinović, Ranka – Perkušić, Ante – Mandić, Nikola: *Primjena ugovora o zakupu i ugovora o najmu u pomorskopravnoj praksi*, Zbornik radova – IMSC 2011., str. 167-188.
- [8] Perkušić, Ante: *Osnove građanskog prava*, Pomorski fakultet u Splitu, Split, 2009.
- [9] Pijaca, Marija: *Ugovor o zakupu broda*, Pomorski odjel, Sveučilište u Zadru, Zadar, 2016.
- [10] Pijaca, Marija: *Ugovor o zakupu broda (doktorska disertacija)*, Pravni fakultet u Rijeci, Rijeka, 2015.
- [11] *Pomorski zakonik*, Narodne novine, br. 181/04, 76/07, 146/08, 61/11, 56/13 i 26/15.
- [12] Skorupan Wolff, Vesna: *Pravno uređenje zakupa broda u hrvatskom pravu*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Zagreb, 2008., str. 537-581.
- [13] *Ugovaranje u pomorstvu – bilješke s predavanja*, Pomorski fakultet u Splitu, 2012.
- [14] *Zakon o obveznim odnosima*, Narodne novine, br. 35/05, 41/08, 125/11 i 78/15.

- [15] *Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima*, Narodne novine, br. 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 129/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12 i 152/14.